

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра українознавства

Пластична анатомія

Методичні вказівки
для студентів спеціальності
7.020208 “Образотворче та
декоративно-прикладне мистецтво”
спеціалізації
“Декоративно-прикладне мистецтво”

ББК 85.100.6р
УДК 7.01 (07)
С 78

Сташук О.А. Пластична анатомія: Методичні рекомендації для студентів спеціальності 7.020208 “Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво”. – Рівне: РДГУ, 2005. – 19 с.

Автор:

Сташук О.А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри українознавства РДГУ

Рецензенти:

Марциновський В.П. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри анатомії і фізіології РДГУ;

Забута Т.В. – кандидат педагогічних наук, доцент Міжнародного університету “РЕГГ” ім. С. Дем’янчука

Відповідальний за випуск:

Шевчук С.І. – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри українознавства РДГУ

Затверджено на засіданні кафедри українознавства, протокол № 12 від 25.01.2005 р.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою РДГУ, протокол № 5 від 11.01.2005.р.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Одним із вирішальних чинників художньо-естетичного виховання на теренах незалежної України є поглиблене зацікавлення до найбільшої соціокультурної цінності в суспільстві – людини. Всебічне вивчення людини є надзвичайно важливим у формуванні культури підрастаючого покоління, художньої культури – в особливості. Пластична анатомія знаходиться на перерізі багатьох наук про людину, вільне володіння пластичною анатомією допомагає людям будь-якої художньої спеціальності – живописцю, скульптору, графіку чи керамісту. У вихованні майбутніх художників-педагогів пластична анатомія є однією із тих дисциплін, яка формує правильне творче мислення і дає необхідні професійні навички для виконання творчих завдань, поставлених перед студентами.

Термін “анатомія” має походження від грецького “анатоме”, що в перекладі означає “розрізаю, розсікаю, роз’єдную”. Отже, пластична анатомія вивчає органи, які утворюють зовнішні форми тіла: скелет, суглоби, м’язи; деталі обличчя, основні рухи й пропорції, рівновагу і центр ваги, а також методика зображення фігури на анатомічній основі – скелета і узагальнених м’язових масивів; художнє пророблення деталей на основі розбору і використання пластанатомічних особливостей. У вивченні такої методики і в цілях пізнання форми її утворення і зміни на анатомічній основі і полягає суттєва різниця між пластичною анатомією і розділами загальної анатомії.

Вивчення пластичної анатомії людини – необхідна передумова майбутньої художньо-професійної діяльності студентської молоді. Без вагомих знань з пластичної анатомії розвиток і розширення художнього кругозору, а також оволодіння професійними навичками і майстерністю митця буде надзвичайно затрудненим. Тому при здобутті освіти за напрямом 0202 спеціальності 7.020208 “Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво” пропонується вивчення дисципліни “Пластична анатомія”.

ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Всебічні знання з пластичної анатомії допомагають пізнавати світ, формують духовний облік людини, розширюють її кругозір, пробуджують творчі здібності. Завдання курсу “Пластична анатомія” передбачає:

- ознайомити студентів із зовнішніми пластанатомічними утвореннями людини у їх органічному взаємозв'язку;

- запропонувати системне викладення відомостей про форму і функції кісток, м'язів, суглобів, кістково-м'язових масивів і пластанатомічних утворень;

- ознайомити студентів з пластикою людського тіла у різних ракурсних положеннях в статичі і динаміці;

- ознайомити з пропорціями людини, з поняттями симетрія/асиметрія людини, центр ваги, площа опори; дати порівняльну характеристику пластичної анатомії людини і тварин;

- навчити швидко і правильно застосовувати знання про будову людини при виконанні різноманітних навчальних завдань з образотворчого мистецтва, а також при виконанні творчих робіт;

- допомогти студентам в оволодінні методикою професійного зображення людини на основі всебічних знань з пластичної анатомії.

Студенти повинні чітко оперувати назвами і термінами з пластичної анатомії, правильно і оперативно застосовувати отримані теоретичні знання на практиці. В результаті вивчення пластичної анатомії студенти повинні бути готовими до створення образу людини в творчих роботах, що в образотворчому мистецтві завжди займало центральне місце незалежно від видів і жанрів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ І ЗАГАЛЬНИЙ РОЗПОДІЛ ГОДИН

На курс "Пластична анатомія" відведено 216 годин, у тому числі: лекцій - 102 години, семінарських занять - 24 години, самостійної роботи – 90 годин.

ЛЕКЦІЇ (102 години)

РОЗДІЛ 1. ВСТУП

Тема 1. Предмет "Пластична анатомія" – 2 год.

- 1.1. Вступ. Мета і завдання курсу "пластична анатомія".
- 1.2. Роль і значення пластичної анатомії в підготовці фахівців з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.

Тема 2. Історія становлення пластичної анатомії як науки – 4 год.

- 1.1. Древні зображення людини, країни Стародавнього Сходу, Єгипту.
- 1.2. Зображення людини в епоху античності і середньовіччя (епоха Відродження).
- 1.3. Розвиток пластичної анатомії в XVII – XX століттях.

РОЗДІЛ 2. ВЧЕННЯ ПРО КІСТКИ ЛЮДИНИ

Тема 3. Загальне поняття про скелет – 2 год.

- 1.1. Скелет – кісткова основа людини.
- 1.2. З'єднання кісток між собою з допомогою швів, хрящів, суглобів.

Тема 4. Череп – кісткова основа голови – 6 год.

- 1.1. Кістки мозкової частини черепа.
- 1.2. Кістки лицевої частини черепа.
- 1.3. Загальні особливості будови черепа.

Тема 5. Скелет тулуба – 8 год.

- 1.1. Хребетний стовбур, відділи хребта. Будова хребця.
- 1.2. Грудна клітка. Грудина, ребра, надчеревний кут.
- 1.3. Кістки тазу. Тазове кільце.

Тема 6. Скелет плечового поясу – 4 год.

- 1.1. Ключиця. Лопатка.
- 1.2. Плечовий пояс як проміжкова ланка між грудною кліткою і руками.

Тема 7. Скелет верхньої вільної кінцівки – руки – 6 год.

- 1.1. Плечова кістка.
- 1.2. Ліктева і променева кістки.
- 1.3. Кістки кисті. П'ясток, зап'ясток.
- 1.4. Плечевий, ліктевий, ліктево-п'ястковий суглоби. Положення пронації і супінації.

Тема 8. Скелет нижньої вільної кінцівки – ноги – 6 год.

- 1.1. Стегнова кістка.
- 1.2. Велика і мала гомілкові кістки.
- 1.3. Кістки ступні. Передплюсна, плюсна.
- 1.4. Тазостегновий, колінний, гомілковостоповий суглоби.

РОЗДІЛ 3. ВЧЕННЯ ПРО М'ЯЗИ

Тема 9. Загальні поняття про м'язи – 6 год.

- 1.1. Призначення м'язів. Будова і види м'язів.
- 1.2. М'язи синергісти і антагоністи. Загальні м'язові масиви.

Тема 10. М'язи голови людини – 10 год.

- 1.1. Загальне м'язове покриття голови. Пластика голови.
- 1.2. М'язи жувальні.

- 1.3. М'язи міміки.
- 1.4. Деталі голови – око, ніс, рот, вухо.

Тема 11. М'язи шії і плечового поясу – 10 год.

- 1.1. М'язи і пластика шії.
- 1.2. М'язи, які рухають плечовий пояс.
- 1.3. М'язи, які пов'язують плечовий пояс із плечем.
- 1.4. М'язи, які пов'язують плечовий пояс із тулубом.
- 1.5. Загальна пластика плечового поясу.

Тема 12. М'язи тулуба – 8 год.

- 1.1. М'язи грудної клітини.
- 1.2. М'язи живота.
- 1.3. М'язові масиви і загальна пластика.

Тема 13. М'язи тазу – 4 год.

- 1.1. Великі і малі сідниці.
- 1.2. М'язове поєднання із стегною частиною ноги і загальна пластика.

Тема 14. М'язи руки – 7 год.

- 1.1. М'язи плеча.
- 1.2. М'язи передпліччя.
- 1.3. М'язи кисті і загальна пластика руки.

Тема 15. М'язи ноги – 7 год.

- 1.1. М'язи стегна.
- 1.2. М'язи гомілки.
- 1.3. Ахіллове сухожилля. М'язи ступні і загальна пластика ноги.

**РОЗДІЛ 4. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ
ПЛАСТИЧНОЇ АНАТОМІЇ**

Тема 16. Пропорції людини – 4 год.

- 1.1. Пропорції голови.
- 1.2. Пропорції фігури.

1.3. Вікові пропорційні особливості.

Тема 17. Рівновага і симетрія людини – 4 год.

1.1. Рівновага. Центр ваги. Площа опори.

1.2. Симетрія і асиметрія.

**Тема 18. Порівняльна характеристика
пластичної анатомії людини і тварини – 4 год.**

1.1. Особливості скелету тварин і птахів.

1.2. Загальні пластичні особливості тварин і птахів.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ (24 години)

ТЕМА 1. СТАНОВЛЕННЯ НАУКИ ПЛАСТИЧНА АНАТОМІЯ (4 год.)

Завдання до теми: подати розгорнутий історичний екскурс виникнення і розвитку пластичної анатомії у невід'ємному зв'язку із різними видами мистецтва.

Вимоги до завдання: завдання виконується на основі поглибленого ознайомлення із основними історичними етапами становлення пластичної анатомії, розпочинаючи від перших спроб створення усвідомленого зображення людини майстрами Стародавнього Єгипту і країн Середнього Сходу; особливий акцент робиться на розвиток пластичної анатомії в епоху Відродження.

Форма контролю: усне опитування.

Література

1. Ростовцев Н.Н. Очерки по истории методов преподавания рисунка: Учебное пособие. М.: Изобраз. искусство, 1983. – 188 с.
2. Школа изобразительного искусства: Вып. 3.: Учеб.-метод. пособие / 3-е изд., испр. и доп. – М.: Изобраз. искусство, 1989. – 200 с.

ТЕМА 2. СКЕЛЕТ – КІСТКОВА ОСНОВА ЛЮДИНИ (8 год.)

Завдання до теми: навчитись визначати основні кісткові масиви скелету, а також уміти визначати призначення, форму і особливості окремих кісток скелету.

Вимоги до завдання: завдання виконується на основі поетапного вивчення призначення, загальної форми і пластанатомічних особливостей кісток (із обов'язковим замальовуванням) наступних кісткових масивів: черепу, грудної клітки, плечового поясу, тазу, верхньої вільної кінцівки – руки, нижньої вільної кінцівки – ноги.

Форма контролю: графічні замальовки по пам'яті, усне опитування.

Література

1. Баммес Готфрид. Анатомия человека. – М.: Изобраз. искусство, 1987. – 348 с.
2. Коляденко Г.І. Анатомія людини: Підручн. для студ. гуманітарних вузів. – К.: Либідь, 2001. – 236 с.
3. Рабинович М.Ц. Пластическая анатомия и изображение человека на её основе. – М.: «Высшая школа», 1985. – 208 с.

ТЕМА 3. М'ЯЗОВА СИСТЕМА ЛЮДИНИ (8 год.)

Завдання до теми: навчитись визначати основні м'язові масиви, а також уміти визначати призначення, форму і особливості окремих м'язів.

Вимоги до завдання: завдання виконується на основі поетапного вивчення призначення, загальної форми і пластанатомічних особливостей м'язів (із обов'язковим замальовуванням) наступних м'язових масивів: черепа, шиї, плечевого поясу, грудної клітини, живота, тазу, верхньої вільної кінцівки – руки, нижньої вільної кінцівки – ноги.

Форма контролю: графічні замальовки по пам'яті, усне опитування.

Література

1. Барашкін М.В. Активна частина опорно-рухового апарату (вчення про м'язи). – Слов'янськ, 1991. – 115 с.
2. Барчай Ене. Анатомия для художников. – Будапешт, Корвина. 1986. – 256 с.
3. Марциновський В.П. Анатомія людини: Лабораторний практикум. Навч. посібник. – Рівне, РДГУ, 2001. – 53 с.
4. Рабинович М.Ц. Пластическая анатомия и изображение человека на её основе. – М.: «Высшая школа», 1985. – 208 с.

ТЕМА 4. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЛАСТИЧНОЇ АНАТОМІЇ (4 год.)

Завдання до теми: навчитися застосовувати на практиці найважливіші загальнонавчальні правила і положення пластанатомічної науки.

Вимоги до завдання: завдання виконується на основі

натурних замальовок з живої моделі, з макетів; основна увага приділяється пропорціям, визначенню рухових особливостей (динаміка, статика), площі опору, центру ваги і рівноваги, симетрії.

Форма контролю: виконання практичних завдань (малюнки, схеми, таблиці).

Література

1. Гаврилов А.Ф., Татарников В.Г. Анатомия: учебник. – 2-е изд. – М.: «Высшая школа», 1985. – 142 с.
2. Рабинович М.Ц. Пластическая анатомия и изображение человека на её основе. – М.: «Высшая школа», 1985. – 208 с.
3. Коляденко Г.І. Анатомія людини: Підручн. для студ. гуманітарних вузів. – К.: Либідь, 2001. – 236 с.

ПИТАННЯ

ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ (90 годин)

Самостійна робота з пластичної анатомії сприяє розвитку і закріпленню у студентів теоретично-аналітичних знань і практичних навичок з даного предмету. Самостійна робота допомагає отримувати знання про прийоми і правила зображення людини (як статичного, так і динамічного характеру) в навчальних завданнях, в яких зображається людина, а також і в творчих композиціях. Надзвичайно важливим є необхідність вивчення не лише того, що утворює форми і пластанатомічні особливості людини, а і закономірності її статички і руху. Виконанню цих завдань сприяє самостійна робота, яка розподілена за основними темами. Вивчення тем самостійної роботи супроводжується виконанням начерків, замальовок, також з допомогою живої моделі.

Заключні теми самостійної роботи присвячені пропорціям і пропорційним особливостям людини, визначенню центру ваги і точки опори.

ТЕМА 1. БУДОВА КІСТКОВОЇ ОСНОВИ ГОЛОВИ – ЧЕРЕПА (8 год.)

1. Загальна форма черепа.
2. Будова мозкової частини черепа.
3. Будова лицевої частини черепа.
4. Пластанатомічні особливості черепа.

Форма контролю: практична перевірка (замальовки).

Література

1. Рабинович М.Ц. Пластическая анатомия и изображение человека на её основе. – М.: «Высшая школа», 1985. – 208 с.
2. Школа изобразительного искусства: Вып. 3.: Учеб.-метод. пособие / 3-е изд., испр. и доп. – М.: Изобраз. искусство, 1989. – 200 с.

ТЕМА 2. ЧАСТИНИ ЛИЦЯ І М'ЯЗИ ГОЛОВИ ЛЮДИНИ (12 год.)

1. Жувальні м'язи: призначення, форма, особливості.
2. М'язи міміки: призначення, форма, особливості.
3. Форма і будова частин лица.

Форма контролю: письмове опитування на семінарському занятті. Результати опитування враховуються при складанні іспиту.

Література

1. Барашкін М.В. Активна частина опорно-рухового апарату (вчення про м'язи). – Слов'янськ, 1991. – 115 с.
2. Рабинович М.Ц. Пластическая анатомия и изображение человека на её основе. – М.: «Высшая школа», 1985. – 208 с.
3. Школа изобразительного искусства: Вып. 3.: Учеб.-метод. пособие / 3-е изд., испр. и доп. – М.: Изобраз. искусство, 1989. – 200 с.

ТЕМА 3. М'ЯЗИ ШИЇ (4 год.)

1. Розташування і форма м'язів шиї.
2. Загальна пластика шиї.

Форма контролю: усне опитування.

Література

1. Школа изобразительного искусства: Вып. 3.: Учеб.-метод. Пособие / 3-е изд., испр. и доп. – М.: Изобр. искусство, 1989. – 200 с.

ТЕМА 4. СКЕЛЕТ ТУЛУБА (12 год.)

1. Хребет. Хребетний стовбур.
2. Грудна клітка. Грудина, ребра.
3. Плечовий пояс. Лопатка, ключиця.
4. Таз. Тазове кільце.

Форма контролю: письмове опитування.

Література

1. Коляденко Г.І. Анатомія людини: Підручн. для студ. гуманітарних вузів. – К.: Либідь, 2001. – 236 с.
2. Рабинович М.Ц. Пластическая анатомия и изображение человека на её основе. – М.: «Высшая школа», 1985. – 208 с.

ТЕМА 5. М'ЯЗИ ТУЛУБА (БЕЗ ПЛЕЧОВОГО ПОЯСУ) (4 год.)

1. М'язи грудної клітини.
2. М'язи живота.
3. М'язи тазу.

Форма контролю: усне опитування на семінарському занятті.

Література

1. Гаврилов А.Ф., Татаринев В.Г. Анатомия: учебник / 2-е изд. – М., Изобраз. искусство, 1985.
2. Барашкін М.В. Активна частина опорно-рухового апарату (вчення про м'язи). – Слов'янськ, 1991. – 115 с.

ТЕМА 6. М'ЯЗИ ПЛЕЧОВОГО ПОЯСУ (12 год.)

1. М'язи, які рухають плечовий пояс.
2. М'язи, які зв'язують плечовий пояс із плечем.
3. М'язи, які зв'язують плечовий пояс із грудною кліткою.

Форма контролю: письмове опитування.

Література

1. Рабинович М.Ц. Пластическая анатомия и изображение человека на её основе. – М.: «Высшая школа», 1985. – 208 с.

ТЕМА 7. БУДОВА І ПЛАСТИКА ВЕРХНЬОЇ ВІЛЬНОЇ КІНЦІВКИ – РУКИ (8 год.)

1. Скелет руки.
2. М'язи і загальна пластика руки.

Форма контролю: усне опитування на семінарському занятті.

Література

1. Коляденко Г.І. Анатомія людини: Підручн. для студ. гуманітарних вузів. – К.: Либідь, 2001. – 236 с.

ТЕМА 8. БУДОВА І ПЛАСТИКА НИЖНЬОЇ ВІЛЬНОЇ КІНЦІВКИ – НОГИ (8 год.)

1. Скелет ноги.
2. М'язи і загальна пластика ноги.

Форма контролю: усне опитування на семінарському занятті.

Література

1. Коляденко Г.І. Анатомія людини: Підручн. для студ. гуманітарних вузів. – К.: Либідь, 2001. – 236 с.

ТЕМА 9. ВЧЕННЯ ПРО ПРОПОРЦІЇ (6 год.)

1. Пропорції людини.
2. Вікові пропорційні особливості.

Форма контролю: усне опитування на семінарському занятті.

Література

1. Баммес Готфрид. Анатомия человека. – М.: Изобраз. искусство, 1987. – 348 с.
2. Барчай Ене. Анатомия для художников. – Будапешт, Корвина. 1986. – 256 с.

ТЕМА 10. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЛАСТИЧНОЇ АНАТОМІЇ (6 год.)

1. Особливості руху людини. Статика і динаміка.
2. Центр ваги.
3. Точка опору.

Форма контролю: усне опитування на семінарському занятті.
Результати опитування враховуються при складанні іспиту.

Література

1. Рабинович М.Ц. Пластическая анатомия и изображение человека на её основе. – М.: «Высшая школа», 1985. – 208 с.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗАЛІКІВ І ЕКЗАМЕНІВ

Вивчення курсу «Пластична анатомія» завершується екзаменом, який студент здає на третьому курсі на основі вивчення теоретичного матеріалу, а також виконання практичних завдань за всіма передбаченими програмою темами. Проміжковий етап вивчення предмету завершується складанням заліку.

Студент повинен: ґрунтовно володіти достатнім рівнем теоретичних знань з різноманітних аспектів пластичної анатомії, вільно орієнтуватись в пластанатомічних термінах і назвах; знати розташування, призначення і будову як окремих пластанатомічних утворень (кісток і м'язів), так і загальних (кісткових і м'язових) масивів; вміти безпомилково визначати на моделі місце розташування тієї чи іншої форми і застосовувати теоретичні знання з пластичної анатомії на практиці (при зображенні людини в учбових завданнях і в творчих роботах). Крім того, студент повинен знати пропорції людини (включаючи вікові особливості), визначення центру ваги, площі опору, рівноваги.

Виконання цих завдань неможливе без супроводжуючих натурних замальовок. Тому, кожна практична тема повинна супроводжуватись серією різноманітних замальовок як контурного, так і об'ємного характеру. Отже, до заліку чи екзамену у студента повинен бути альбом із різноманітними замальовками за всіма темами пластичної анатомії. Замальовки потрібно виконувати максимально детально, виділяючи при цьому основне.

Відповідно до рівня знань студенту виставляється оцінка за п'ятибальною системою.

ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛКІВ

1. Предмет «Пластична анатомія», мета і завдання.
2. Історичні етапи становлення пластичної анатомії.
3. Будова черепа. Кістки лицевої і потиличної частин.
4. Скелет плечового поясу. Ключиця, лопатка.
5. Хребет, відділи хребта. Будова хребця.
6. Грудна клітка. Грудина, ребра, надчеревний кут.
7. Скелет тазу. Тазове кільце.
8. Скелет верхньої вільної кінцівки – руки.
9. Скелет нижньої вільної кінцівки – ноги.
10. Пропорції основних кісткових масивів і окремих кісток.
11. Загальні пропорції людини, їхні вікові особливості.
12. Центр ваги, рівновага, площа опору, осі симетрії.

ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНІВ

1. Предмет «Пластична анатомія», мета і завдання.
2. Історичні етапи становлення пластичної анатомії.
3. Будова і загальна пластика черепа.
4. М'язи людини. Види, форма, функції.
5. М'язи голови людини, їхня взаємодія.
6. Мімічні м'язи. Міміка людини.
7. Жувальні м'язи, будова і функція.
8. Сухожилля, їх значення і функції.
9. М'язи, форма і загальна пластика ший.
10. Будова і пластика частин голови (око, вухо).
11. Будова і пластика частин голови (ніс, рот).
12. Скелет грудної клітки. Грудина, ребра.
13. Скелет тулуба. Основні кісткові масиви.
14. М'язи передньої і бокової частин грудної клітини.
15. М'язи задньої частини грудної клітки.
16. М'язи і загальна пластика живота.
17. М'язи тазу.
18. Загальна пластика тулуба.
19. Рівновага і загальна постава людини.
20. Суглоби, види і функції.
21. М'язи, які рухають плечовий пояс.
22. М'язи, які зв'язують плечовий пояс із плечем.
23. М'язи, які зв'язують плечовий пояс із грудною кліткою.
24. Скелет верхньої вільної кінцівки – руки.
25. Скелет нижньої вільної кінцівки – ноги.
26. М'язи руки, загальна пластика.
27. М'язи ноги, загальна пластика.
28. Кисть, форма і пластанатомічні особливості.
29. Стопа, форма і пластанатомічні особливості.
30. Пластанатомічні відмінності чоловічої і жіночої фігури.
31. Порівняльна анатомія людини і тварин.
32. Організація і ритм основних пластичних мас людини.
33. Основні осі симетрії і пластична динаміка людини.

ФАХОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Анатомия для художника. Под ред. С. Симблет. – Москва, Астрель. АСТ – 2000. – 436 с.
2. Анатомический атлас человеческого тела / Под ред. Ф. Киш. – Будапешт, 1973. – 313 с.
3. Барашкін М.В. Активна частина опорно-рухового апарату (вчення про м'язи). – Слов'янськ, 1991. – 115 с.
4. Баммес Готфрид. Анатомия человека. – М.: Изобраз. искусство, 1987. – 348 с.
5. Барчай Ене. Анатомия для художников. – Будапешт, Корвина. 1986. – 256 с.
6. Борисевич А.И. Словарь терминов и понятий по антомии человека. - М.: “Изобр. искусство”, 1990. – 160 с.
7. Гаврилов А.Ф., Татаринов В.Г. Анатомия: учебник / 2-е изд. – М., Изобраз. искусство, 1985.
8. Леонардо да Винчи. Анатомия. Записи и рисунки. – М., 1965.
9. Кирцер Ю.М. Рисунок и живопись: Практич. пособие, – М.: Высш.шк., 1992. – 270 с.
10. Коляденко Г.І. Анатомія людини: Підручн. для студ. гуманітарних вузів. – К.: Либідь, 2001. – 236 с.
11. Марциновський В.П. Анатомія людини: лабораторний практикум. Навч. посібник. – Рівне, РДГУ, 2001.
12. Рабинович М.Ц. Пластическая анатомия и изображение человека на её основе. – М.: «Высшая школа», 1985. – 208 с.
13. Рисование динамических рук для художников. Под ред. Б. Хогарта. – Тула, Москва, Астрель. – 2001. - 334 с.
14. Ростовцев Н.Н. Очерки по истории методов преподавания рисунка: Учебное пособие. М.: Изобраз. искусство, 1983. – 288 с.
15. Павлов Г.М. Пластическая анатомия. – М., 1967.
16. Титова К.Т., Гладышева А.А. Анатомия человека: учебн. пособие. – М., 1985.
17. Школа изобразительного искусства: Вып. 3: Учеб.-метод. пособие / 3-е изд., испр. и доп. – М.: Изобраз. искусство, 1989. – 200 с.

Навчальне видання

ПЛАСТИЧНА АНАТОМІЯ

*Методичні вказівки
для студентів спеціальності 7.020208
“Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво”*

Укладачі: *О.А. Сташук*

Відповідальний за випуск: *С.І. Шевчук*

Комп’ютерна верстка: *В. Парфенюк, О. Третяк*

Підписано до друку 11.01.2005 р.
Папір офсет. Формат 60/84 1/16.
Ум. др. арк. 0,5.
Тираж 100. Зам. № 41/2.

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12